

Marian Banach

**POSTAĆ ANDRZEJA FRYCZA MODRZEWSKIEGO
W PODRĘCZNIKACH
PRAWA MIĘDZYNARODOWEGO PUBLICZNEGO.
PRZYSZYŁOŚĆ DO RECEPCJI POGŁĄDÓW**

W dzisiejszych czasach, w jednoczącej się Europie warto przypomnieć sylwetkę „wielkiego pisarza walczącego niezachwianie przez całe życie o postępowanie nie tylko w Polsce, ale i w całej Europie”¹.

Do szczególnej grupy osób zainteresowanych należą prawnicy, specjaliści z zakresu prawa międzynarodowego publicznego, przybliżający osobę Andrzeja Frycza Modrzewskiego kolejnym pokoleniom prawników.

Niewątpliwie na plan pierwszy wysuwa się spośród tego grona uczonych profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego Stanisław Edward Nahlik. Poświęca on nie tylko wzmiankę o poglądach Modrzewskiego w swoim skrypcie *Prawo międzynarodowe i stosunki międzynarodowe* dla studentów Wydziału Prawa i Administracji², ale również wspomina go w jednej ze swych fundamentalnych prac – *Narodziny nowożytnej dyplomacji*³. W tej ostatniej, autor pisząc o organizacji ówczesnej dyplomacji, wymienia i charakteryzuje szczególnie „pieczętarzy” (byli nimi kanclerz i podkanclerzy), którym przypadła znaczna część spraw związanych ze stosunkami międzynarodowymi (poza funkcjami ceremonialnymi)⁴.

„Przy każdym z «pieczętarzy» istniała kancelaria: przy kanclerzu «większa», przy podkanclerzym «mniejsza», które zatrudniały sekretarzy, pisarzy i tłumaczy⁵. Najczęściej sekretarzom (powoływanym przez króla) powierzano misje

¹ Por. S. Żółkiewski, *Od Komitetu Redakcyjnego*, [w:] A. Frycz Modrzewski, *Dzieła wszystkie*, Warszawa 1953.

² S. E. Nahlik, *Prawo międzynarodowe i stosunki międzynarodowe*, z. 1, wyd. 2, Kraków 1981, s. 52.

³ S. E. Nahlik, *Narodziny nowożytnej dyplomacji*, Wrocław-Gdańsk 1971, s. 68-69.

⁴ Ibidem.

⁵ Ibidem.

zagraniczne. Byli nimi: Zamoyski, Górnicki, Kromer, Warszewicki, Kochanowski czy Heidenstein. Był też sekretarzem królewskim Andrzej Frycz Modrzewski⁷⁶.

Nahlik tak charakteryzuje podstawowe dzieło Frycza Modrzewskiego *O poprawie Rzeczypospolitej* (*De republica emendanda*): „Andrzej Frycz Modrzewski poświęca zagadnieniom wojny jedną z pięciu ksiąg słynnego dzieła [...], głównego manifestu ówczesnej postępowej myśli politycznej i społecznej⁷⁷”. I dalej: „W tym samym więc czasie piszą o wojnie trzej różni ludzie, każdy z odmiennego punktu widzenia: Modrzewski to pisarz polityczny, Przyłuski to prawnik [mowa o pracy Jakuba Przyłuskiego – *O sprawach wojсковых czyli o wojnie* – przyp. MB], Tarnowski to wojskowy [mowa o hetmanie Janie Tarnowskim i jego *Consilium rationis bellicae*, 1558 – przyp. MB]. A jednak uderzająca jest zbieżność ich poglądów. Zasadza się ona w jednakim podejściu do prawa wojny, zarówno od strony *ius ad bellum*, jak i *ius in bello*. Wojna jest dla nich wszystkich trzech ostatecznością, do której wolno sięgać wtedy jedynie, gdy wchodzi w grę bądź obrona przed napadami, bądź doznana krzywda, której niepodobna dochodzić inaczej niż na drodze orężnej. „Skoro zaś już do wojny dojdzie, należy w niej okazać umiarkowanie, wystrzegać się zbytecznego okrucieństwa, ograniczyć się w zasadzie do ukarania winnych i do odzyskiwania utraconego mienia⁷⁸”.

Z kolei Cezary Berezowski pisze: „W okresie odrodzenia, przypadającym na wiek XVI, miejsce czołowe zajmuje Andrzej Frycz Modrzewski, który w swej pracy *De republica emendanda*, w trzeciej księdze zajmuje się zagadnieniami prawa wojny i potępia wojny zaborcze oraz wypowiada się za pokojowym załatwianiem sporów⁷⁹”.

Natomiast Remigiusz Bierzanek, Jerzy Jakubowski i Janusz Symonides tak oceniają dzieło Andrzeja Frycza Modrzewskiego *O poprawie Rzeczypospolitej*: „Za przyczynę usprawiedliwiającej wojnę uważał on usunięcie bezprawia i obronę ludności. W celu uniknięcia wojny Andrzej Frycz Modrzewski zaleca procedurę rozjemczą. Wbrew opinii reprezentowanej przez zwolenników antytureckiej polityki papieżstwa i Habsburgów Modrzewski głosił, że porozumienia (*confederationes*) mające na celu utrzymanie pokoju dozwolone są nie tylko między narodami wyznającymi tę samą religię, ale także między narodami różniącymi się religią. Modrzewski domagał się prowadzenia wojny w sposób humanitarny, w szczególności – właściwego traktowania ludności na zajętych terytoriach⁸⁰”.

W podobnym duchu wypowiada się inny prawnik, Andrzej Górbiel pisząc, że dzieło Andrzeja Frycza Modrzewskiego *O poprawie Rzeczypospolitej* jest „przepełnione duchem głębokiego humanitaryzmu”, a w swoich rozważaniach o wojnie zaleca on pokojowe sposoby regulowania międzynarodowych konfliktów⁸¹.

⁷⁶ Ibidem.

⁷⁷ S. E. Nahlik, *Prawo międzynarodowe...*, s. 52.

⁷⁸ Ibidem.

⁷⁹ C. Berezowski, *Prawo międzynarodowe publiczne*, cz. 1. Warszawa 1966, s. 40.

⁸⁰ R. Bierzanek, J. Jakubowski, J. Symonides, *Prawo międzynarodowe i stosunki międzynarodowe*, Warszawa 1980, s. 57; R. Bierzanek, J. Symonides, *Prawo międzynarodowe publiczne*, Warszawa 1985, s. 47 i kolejne wydania.

⁸¹ A. Górbiel, *Instytucje prawa międzynarodowego*, Katowice 1972, s. 21.

To tylko ważniejsze z publikowanych podręczników do nauki prawa międzynarodowego publicznego (nie wszystkie też obejmują swoim zakresem interesujący nas tu okres historyczny). Jak widać, wszyscy autorzy charakteryzują postać Andrzeja Frycza Modrzewskiego jako wielkiego humanisty i zwolennika pokojowych sposobów rozstrzygania konfliktów zbrojnych, zaś w przypadku dojścia już do samej wojny – humanitarnego podejścia, zwłaszcza w stosunku do ludności z terenów objętych wojną.

Andrzej Frycz Modrzewski uwieczniony na słynnym obrazie Jana Matejki „Unia lubelska”. (ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie w depozycie Muzeum Lubelskiego w Lublinie).

MONITOR POLSKI

DZIENNIK URZĘDOWY RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Warszawa, dnia 29 września 2003 r.

Nr 45

TREŚĆ:
Poz.:

UCHWAŁY SEJMU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ:

663 — z dnia 19 września 2003 r. w sprawie upamiętnienia 500-lecia urodzin Andrzeja Frycza Modrzewskiego 2262

663

UCHWAŁA SEJMU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

z dnia 19 września 2003 r.

w sprawie upamiętnienia 500-lecia urodzin Andrzeja Frycza Modrzewskiego

W pięćsetną rocznicę urodzin Andrzeja Frycza Modrzewskiego Sejm Rzeczypospolitej Polskiej z szacunkiem i czcią wspomina Jego historyczne zasługi dla Rzeczypospolitej.

Andrzej Frycz Modrzewski zapisał się w pamięci Polaków jako gorący patriota, człowiek Odrodzenia, głęboko zaangażowany w sprawy państwa. Jego twórczość cechowała wielka troska o naród i państwo.

Dążył do uczynienia Rzeczypospolitej silną, sprawiedliwie rządzoną, zmierzającą do równości wszystkich obywateli.

Andrzej Frycz Modrzewski tworzył podstawy nowoczesnej myśli społeczno-politycznej. Była to myśl wyprzedzająca współczesną epokę, kładącą podwaliny późniejszego dorobku Polski w dziedzinie demokracji i rządów prawa.

Postaci Andrzeja Frycza Modrzewskiego i Jego dziełom Rzeczpospolita winna jest wdzięczną pamięć.

Marszałek Sejmu: *M. Borowski*

Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w sprawie upamiętnienia 500-lecia urodzin Andrzeja Frycza Modrzewskiego.